

Promoting Adult Learning

Summary in Hungarian

A felnőttkori tanulás támogatása

Összefoglalás magyarul

Vezetői összefoglaló

Ez a könyv a 2003. évi *A retorikán túl: Felnőttkori tanulási politikák és gyakorlatok* című OECD kiadványt követő munka. Az 1999 és 2004 közötti, felnőttkori tanulásról szóló tematikus OECD vizsgálatban résztvevő, alábbi 17 ország adatain alapul: Ausztria, Dánia, Egyesült Államok, Egyesült Királyság (Anglia), Finnország, Hollandia, Kanada, Korea, Lengyelország, Magyarország, Mexikó, Németország, Norvégia, Portugália, Spanyolország, Svájc, Svédország.

A retorikán túllépve: erősebb hangsúlyt kell helyezni a pénzügyi ösztönzőkre és az alacsonyán képzett felnőttek részvételének növelését célzó politikákra

Az először kilenc országból álló csoport tapasztalatain alapuló 2003. évi kiadvány arra koncentrált, hogy megértsék a felnőttek tanulási tevékenységekhez való hozzáférését és a bennük való részvételét, valamint az őket ilyen tevékenységekre buzdító ösztönzőket. A vizsgálatban résztvevő további országok bevonását követően nyert bepillantás segített megerősíteni a politikákról és gyakorlatokról már meglévő ismeretanyagot; ezzel lehetővé vált a politikai lehetőségekről szóló viták bővítése, valamint élesebb politikai fókusz kialakítása. Míg a felnőttkori tanulási politikák esetében továbbra is integrált megközelítést javasol, a jelen kiadvány erősebb hangsúlyt helyez a pénzügyi ösztönző mechanizmusokra, valamint az alacsonyán képzett felnőttek részvételének növelését célzó politikákra.

Az alacsonyan képzetekre helyezett hangsúly két fő indokkal magyarázható. Először is, ezek a felnőttek előkelő helyet foglalnak el a vizsgálatban résztvevő jó néhány ország politikai napirendjén. Másodszor pedig az utóbbi időben készített tanulmányok azt mutatják, hogy a szakképzettségek méltányos eloszlása jelentős hatással van az összgazdasági teljesítményre. Ez egy igen fontos megállapítás, amely segít igazolni a hátrányos helyzetű csoportok szakképzettségének javítására irányuló politikákat. Arra is rámutat, hogy a szakképzettségek eloszlása hosszú távon fontos az életszínvonal és a termelékenység szempontjából: a szakképzésre fordított méltányosabb beruházások az összmunkaerő termelékenyebbé tételével elősegíthetik a növekedést.

E jelentés fő célja, hogy összegezze a 17 OECD ország vizsgálatából levont legfőbb politikai tanulságokat, jelesen az országok felnőttkori tanulási lehetőségeinek elérhetőségének és a bennük való részvétel javítását célzó módszereinek tekintetében. A jelentés részletesen megvizsgálja a legutóbbi fejleményeket, beleértve a felnőttek tanuláskezdésére vonatkozó politikákat és az azt célzó ösztönzőket. Foglalkozik a tanulás potenciális akadályaiival, valamint az orvoslásukat szolgáló lehetséges politikai lépésekkel. Továbbra is a motiváció hiánya, az időhiány és a pénzügyi korlátok azok a fő akadályok, amelyekkel a szélesebb körű politikai megoldások kialakításánál foglalkozni kell.

*A felnőttkori oktatásban való részvétel
jelentős eltéréseket mutat az egyes országok...*

Az **1. fejezet** azt mutatja, hogy a 17 vizsgált ország között lényeges eltérés van a részvételi arányok tekintetében. A részvételi arány általában Dánia, Finnország és Svédország esetében a legnagyobb; közéjük tartozik az Egyesült Királyság és Svájc is, amikor a rangsor a jelen kiadvány céljára kialakított, korrigált részvételi arányon alapszik. A legtöbb felmérés szerint Magyarországon, Portugáliában és Lengyelországban a legalacsonyabbak a részvételi arányok. Érdekes módon, a részvétel és a képzés időtartamának országok közötti lebontása azt mutatja, hogy létezik egy „extenzív” felnőttkori tanulási modell, melyben kis mennyiségű képzéshez nagyszámú résztvevő felnőtt társul, szemben az „intenzív” modellel, amely képzési erőfeszítéseit kisszámú emberre összpontosítja.

... és a népességcsoportok között

További számottevő egyenlőtlenségek vannak a felnőttkori tanulásban való részvétel terén. A felsőfokú végzettségűek részvételi aránya gyakran ötször-tízszer magasabb, mint az alacsonyan képzeteké. Az idősebbek jellemzően sokkal kevésbé vesznek részt a felnőttkori oktatásban, mint fiatal társaik. A másik fontos meghatározó tényező a vállalat mérete; a vizsgált országok közül Magyarországon, Lengyelországban, Portugáliában és Spanyolországban a kis- és középméretű vállalkozások különösen alulreprezentáltak a továbbképzésekben.

Alulfinanszírozott-e a felnőttkori tanulás, és ez milyen mértékben van kihatással a méltányos hozzáférhetőségre? Míg számos elméleti tanulmány a munkaerő-, tőke- és képzési piacok humántőke beruházást gátló hiányosságait húzza alá, a rendelkezésre álló bizonyíték főként közvetett jellegű, és nem tesz lehetővé egyértelmű választ. Mégis, a bizonyíték rámutat arra tényre, hogy az alulfinanszírozás aránytalanul érint egyes hátrányos helyzetű csoportokat, így például az alacsony képzettségűeket, és az idősebb korcsoportokat. Ez a politikai beavatkozás szükségességét sugallja.

A kormányok egy sor politikai eszközzel rendelkeznek

A vizsgálatban résztvevő országok tapasztalatai azt mutatják, hogy a kormányok valóban hasznos szerepet játszhatnak: 1.) a felnőttkori tanulás előnyeinek növeléséhez szükséges strukturális előfeltételek megteremtésével; 2.) jól megtervezett társfinanszírozási megállapodások támogatásával; 3.) a szolgáltatás és minőség ellenőrzésének javításával; valamint 4.) a politikai koordináció és koherencia biztosításával. Mivel a piaci hiányosságok átfogó mennyiségi hatásának bizonyítékai nem egyértelműek, a felnőttkori tanulási politikáknak mindenekelőtt a nagy ösztönző potenciállal bíró programokra kellene koncentrálniuk. A cégek és magánszemélyek befektetéseihez vezető szabályozói és intézményi megállapodások, noha korlátozzák az állami finanszírozást, kulcsszerepet játszanak ezen stratégiatípuson belül.

Strukturális előfeltételek megteremtése a felnőttkori tanulás előnyeinek növeléséhez

A felnőttkori tanulás előnyeinek növelésére és népszerűsítésére vonatkozó politikákkal a **2. fejezet** foglalkozik. A felnőttek tanulásra ösztönzéséhez először is fontos, hogy javítsák a tanulás jutalmainak láthatóságát. Fontos továbbá a strukturális akadályok eltávolítása ezen előnyök fokozása érdekében, miközben erősítik a megszerzett szaktudás elismerését; miközben átláthatóvá, valamint egyének és cégek számára egyaránt könnyen jelezhető teszik. A nemzeti szakképesítési rendszerek fejlődése e tekintetben egyfajta „fizetőeszközt” biztosít. A korábbi formális és informális tanulás elismerése hozzájárulhat a használdozat költségeinek csökkentéséhez. Egyre növekvő számú OECD országban kerülnek bevezetésre azok a eljárások, amelyek lehetővé teszik az egyének szakértelmének elismerését, függetlenül attól, hogy azt formális képzések vagy pedig nem formális tanulási tapasztalatok útján sajátították-e el (például kompetencia alapú vizsgák révén), segítve a felnőttkori és az élethosszig tartó tanulás kultúrájának megvalósítását. Alapvető fontosságú ugyanakkor annak biztosítása is, hogy a tanúsítási rendszerek a munkáltatók számára hitelesek és átláthatóak legyenek; különben az igazolt szakértelem esetleg leértékelődhet a munkaerőpiacon.

A kiváló minőségű információs és tanácsadó szolgáltatás megkönnyíti a részvétel hozzáférhetőségét, segíti a felnőttkori tanulásból eredő előnyök láthatóságának javítását, valamint nagyobb összhangot biztosít az egyének kereslete és a kínálat között. A kínált tanfolyamok elérhetőségéről valamint a minőségéről szóló információk hiánya egyaránt károsan befolyásolhatja az egyéneknek a tanulás előnyeivel kapcsolatos felfogását. Az egyes

országok különböző megközelítéseket alkalmaztak e probléma leküzdésére. Az egyéni tanácsadás formájában nyújtott támogatás hatásosnak bizonyult, különösen az alacsonyán képzett és a hátrányos helyzetű felnőttek esetében. Az egyik megközelítés egyéni mentorok illetve a „tanulás nagykövetei” – azaz korábbi tanfolyamok sikeres résztvevői vagy egyéb, külön erre képzett közvetítők, pl. szakszervezetek tanulmányi előadói – segítségével népszerűsíti a tanulást. Az is fontos, hogy a szolgáltatók egy hálózaton keresztül kapcsolatban álljanak egymással, s így megoszthassák, illetve kicserélhessék egymással információikat. Az „mindent egy helyen” központok ígéretes irányt mutatnak, ahol az információkat és a tájékoztatást már meglévő szolgáltatási hálózatokba integrálják.

Jól megtervezett finanszírozási megállapodások támogatása.

A **3. fejezet** a finanszírozási megállapodásokat vizsgálja, melyek célja a részvétel támogatása és a felnőttkori tanulás hatékonyságának növelése. A pénzügyi korlátok valószínűleg különösen az alacsony jövedelmű egyének és az idősebb munkavállalók számára jelentenek problémát (akiknek általában csak rövid munkaerőpiaci időszak áll rendelkezésére képzési költségeik megtérülésére). Továbbá, egy egyéni cég talán nem bír elég anyagi ösztönzővel az általános beruházásokhoz, szemben a cégspecifikus alkalmazotti szakképzéssel – még akkor is, ha ez a gazdaság egésze számára is hasznos lehet.

A felnőttkori tanulásnak olyan mértékig, amíg az jelentős magánhozamot eredményez, nagyrészt társfinanszírozottá kellene válnia. A közforrások pazarlása lenne, ha állami támogatással finanszíroznák a tanulást, amikor azt egyébként is felvállalták volna (az úgynevezett holtteher hatás). Az egyenlőtlen végeredmények ismeretében azonban több indok szól az alacsony képzettségű és hátrányos helyzetű csoportoknak, valamint bizonyos cégtípusoknak (úgy mint kis- és középméretű vállalkozások) társfinanszírozást ajánló és gazdasági ösztönzőket felállító kormányok mellett. A kihívás lényege olyan megoldásokat találni, amelyek orvosolják azokat az eseteket, ahol a pénzügyi korlátok valóban jelentős akadályt gördítenek a tanulási beruházások és a részvétel elé.

A tanulási költségek cégek és felnőttek általi társfinanszírozását megvalósító, illetve az egyéneknek nagyobb választási lehetőségeket biztosító finanszírozási mechanizmusok fokozhatják a szolgáltatás hatékonyságát. A cégek számára rendelkezésre álló különböző pénzügyi eszközök között, a jövedelemadó levonások és adó/támogatási modellek között találhatóak a lehetséges megoldások. Fontos azonban, hogy az alkalmassági feltételek és a támogatásfizetési stratégiák úgy kerüljenek kialakításra, hogy: 1.) a holtteher veszteség minimális legyen; és 2.) a kis cégek és a hátrányos helyzetű egyének számára is lehetőség nyíljon a részvételre. Az egyének által aláírt szerződések visszafizetési záradékai egy másik hasznos társfinanszírozási modellt képezhetnek; ezek lehetővé teszik a cégek és az egyének számára a képzés költségeinek megosztását, továbbá segítenek a cégek közötti bliccelők és „orvvadászok” problémáinak kezelésében. Végezetül, azok a vertikálisan összekapcsolódó céghálózatok, ahol nagy cégek közvetlenül nyújtanak képzést az ellátási láncukhoz tartozó kisebb cégeknek, ígéretes irányt mutatnak a különböző képzési kapacitással bíró cégek erőforrásainak egyesítésére.

Az egyéni tanulási számlák (ETSZ) és támogatások (utalványok és kedvezmények) az alacsony képzettségű felnőttek körében előmozdíthatják a tanulást, amennyiben a programok megfelelően célzottak. Az ETSZ-hoz és utalványokhoz kapcsolódó tapasztalatok számos vizsgált országban hatásosnak bizonyultak a hátrányos helyzetűek igényeinek meghatározásában, mivel ezek lehetnek célzott jellegűek, és a képzést nyújtók között ösztönözhetik a versenyt. Az egyéni kedvezmények a tanulás elkezdésének előmozdítása terén voltak sikeresek az északi országokban. A tanulmányi szabadság támogatása szintén hasznos eszköz az alkalmazottak tanulásba való bevonásának előmozdítására, azonban megfelelő mechanizmusokra van szükség, melyek biztosítják, hogy alacsony képzettségűek is legyenek azok között, akik részesülnek a pénzügyi és szociális partnertámogatásból.

A szolgáltatás és a minőség ellenőrzésének javítása

A felnőttkori tanulás szolgáltatásával és a programok minőségellenőrzésével kapcsolatos kérdésekkel a **4. fejezet** foglalkozik. A felnőttek részvételének javításához mindenképp megfelelő szolgáltatási módszerek szükségesek. Intézmények széles skálája – népfőiskolák, közösségi kollégiumok, közösségi, valamint hagyományos oktatási intézmények és több informális helyszín – nyújt oktatást különböző igényekkel rendelkező felnőtteknek. A vizsgált országok tapasztalatai a célzottság fontosságát hangsúlyozzák ki. Számos vizsgált országban például az intergenerációs tanulási programok kiemelkedő módszernek bizonyultak az írás-olvasási problémák kezelésére. A hatékony szolgáltatás egyben feltételezi a részvétellel szembeni egyik fő visszatartó erő, az idő kezelését. Az időbeni szervezés könnyítése és rugalmas tanulási alternatívák nyújtása számos országban sikerrel járt a magas részvételi arányok elérése terén. Ide tartozik az információs és kommunikációs technológiák alkalmazásával részidős és távoktatásos tanulási forma kidolgozása.

A képzés hatékony, munkahelyi lebonyolítása is hozzájárulhat a növekvő összrészvételhez. Az alkalmazottak képviselőinek tényleges részvétele, valamint a munkaadók és a munkavállalók között oktatási és képzési ügyekben folyó, jól strukturált párbeszéd jelentősen hozzájárulhat a javuló képzési szolgáltatáshoz. A társadalmi partnerek jól felkészültek az oktatási és képzési tananyag közös meghatározására, amely elismert képesítésekhez vezet. Az alkalmazottak képviselőinek bevonása csökkentheti a költségekre és a hasznokra vonatkozó aszimmetrikus információk mennyiségét, segít a munkáltatói kínálat sokkal általánosabb képzéstípusok felé mozdításában, valamint a méltányosabb tanulási lehetőségek kialakításában.

A felnőttkori tanulásba való hozzáférhetőségben fennálló egyenlőtlenségek ismeretében, valamint annak figyelembe vételével, hogy úgy tűnik, hogy számos munkaadó azt feltételezi, hogy többet profitál a magasabban képzettek továbbképzéséből, és nem tekinti érdekében állónak alacsonyan képzett munkavállalói alapvető oktatását sem, a kormányzatoknak igencsak ajánlott ösztönző programok kialakítása az alacsony iskolázottságúak és alacsonyan képzettek munkahelyi tanulásának fokozására.

A felnőttkori tanulás minőségellenőrzési kérdéséhez visszatérve kétségtelen, hogy a gyenge minőségű programok és a programvégeredmények ismeretének hiánya alacsony befektetést és részvételt eredményez. Ennélfogva a felnőttkori tanulási rendszerek szerves alkotóelemeiként szükség van a minőségbiztosításra, a programok felmérésére és kiértékelésére. A piac átláthatóságának javítása végett a kormányzatok megfelelő szabályozási keretrendszerrel állíthatnak fel a szolgáltatók közötti verseny érdekében, és a felhasználók számára elérhető információt nyújthatnak a szolgáltató által nyújtott minőségről. Meghatározhatnak bizonyos minőségi szabványokat, tanúsíthatják a szabványoknak való megfelelést, és a nagyközönség számára információt terjeszhetnek a minőség mellett elkötelezett szolgáltatókról. Az állami foglalkoztatási szolgálatokat arra kellene ösztönözni, hogy a munkanélküli ügyfelek magán- vagy közösségi szektor által nyújtott képzési programokba utalása esetén tovább erősítsék saját minőségi szabványaikat. Általánosabban fogalmazva, a képzési szolgáltatók nyilvános versenytárgyalásokon való részvétele ígéretes módszer, amely a szolgáltatás minőségének biztosításához vezet.

A felmérés és kiértékelés – igazolván, hogy kiknek, milyen körülmények között, milyen módszer működik, s mi nem – sokkal hatékonyabb és hatásosabb szakpolitikai intézkedésekhez járulhat hozzá.

A kiértékelés ezen a területen különleges kihívásokkal járó feladat, hiszen a felnőttkori tanulás céljai sokkal változatosabbak és több egyéni sajátossággal bírnak, mint a hagyományos oktatás vagy a munkáltató-központú képzési programok. Mégis, a munkaerőpiaci programokon kívüli felnőttkori tanulási tevékenységek értékelésén még sok javítanivaló van. Mi több, ezen programok értékelése – noha mutatott némi előrelépést az elmúlt években – még mindig kihívásként szembesül a megfelelő teljesítmény-mutatószámok, valamint a hatékonysági és méltányossági célok teljesítését egyaránt lehetővé tevő értékelési módszerek meghatározásával.

A politikai koordináció és koherencia erősítése

Az **5. fejezet** amellet érvel, hogy a koherensebb szakpolitikai keretrendszer kialakítása is elősegítheti a felnőttkori tanulásba való befektetés és részvétel növelését. A felnőttkori tanulási rendszerek rendszerint az igények széles skáláját lefedik, és az érintettek igen sokszínű köre vesz részt a szakpolitikai döntéshozatali folyamatban. Ezen háttérrel szemben, a koordináció és koherencia bizonyos hiánya a legtöbb országban a felnőttkori tanulási szakpolitika közös vonása volt.

Ideális esetben a politikai keretrendszerek az összes érintett bevonásával járó koordinációt igényelnék: koordináció az oktatási politikákon belül, a korai iskolai lemorzsolódási arányok csökkentése és az élethosszig tanulók fejlesztése vonatkozásában; hatékony koordináció az oktatási- és foglalkoztatáspolitikai célkitűzések között; a felnőttkori tanulás olyan hasznosításában, hogy segítse a munkanélkülieket állást találni; a felnőttkori tanulási és a szociális jóléti programok közötti kapcsolat létesítése azzal a céllal, hogy a haszonélvezők is fejleszthessék szakképzettségüket; valamint koordináció a szociális partnerekkel a képzettségi igények meghatározásában és a tanulási lehetőségek fejlesztésében.

A különféle érintett partnerek közötti koordináció hiányának egyfajta orvoslási módja felnőtt tanulmányi intézmények létrehozása a szakpolitikai szabályokba foglalás és a programok lebonyolítása céljára. Az egyes országokban fennálló helyzet függvényében ezek az intézmények koordinátorokként, tanácsadó testületekként vagy a tényleges szakpolitika kimunkáló testületekként is működhetnek. A koordinációs intézmények prioritásokat állítanának föl, meghatároznák a részvétel növeléséhez szükséges pénzügyi ösztönző mechanizmusokat, valamint a különböző érintett felek együttműködését lehetővé téve javítanák a szolgáltatás minőségét. A résztvevő tanulók számára és a végeredményre vonatkozóan kitűzött célok is segíthetnének annak megvalósításában, hogy a különféle szereplők azonos célok teljesítése érdekében munkálkodjanak.

© OECD 2005

Ez az összefoglalás nem hivatalos OECD fordítás.

Ez az összefoglalás abban az esetben másolható,
ha megemlítsre kerül az OECD szerzői joga és az eredeti kiadvány címe.

**A többnyelvű összefoglalások az eredetileg angol ill. francia nyelvű OECD
kiadványok kivonatos fordításai.**

**Az OECD Online Könyvesboltban díjmentesen állnak rendelkezésre:
www.oecd.org/bookshop/**

További információ kérhető a Közügyi és Kommunikációs Igazgatóság
Jogi és Fordítási Csoportjától.

rights@oecd.org

Fax: +33 (0)1 45 24 13 91

OECD Rights and Translation unit (PAC)
2 rue André-Pascal
75116 Paris
France

Látogasson el honlapunkra: www.oecd.org/rights/

